

PLANETĂ DE TÂNĂR Acad. EUGEN SIMION LA 80 DE ANI

Dr. *Stancu ILIN*

*Institutul de Istorie și Teorie Literară
„G. Călinescu” al Academiei Române*

Nu-mi mai amintesc exact momentul când l-am cunoscut pe Eugen Simion. Știu însă împrejurările. Era la începutul toamnei anului 1952. Am dat examen la Facultatea de Filologie din București. Amândoi ne-am pomenit în grupa C a anului I, la Secția de Limba și Literatura Română. El venise de la Liceul „I.L. Caragiale” din Ploiești, iar eu de la Liceul „Gheorghe Chițu” din Craiova. Am aflat ulterior, din mărturii recente, la ce umilințe și presiuni psihologice a fost supus colegul meu, fiind respins, în primă instanță, pe bază de dosar, tatăl său deținând în satul Chiojdeanca, din nordul județului Prahova, 5 ha. de pământ. Greșeala unui tânăr asistent negricios și iubăreț a fost corectată la timp de un om cu suflet bun, student mai mare, cu o funcție în organizația U.T.M. Dar iată că de atunci au trecut peste 60 de ani și conturul realității a intrat într-o zonă de penumbră. De fapt datele exacte nici nu mai contează. Cu frații nu-ți pui problema când i-ai văzut prima oară. La fel cu cei apropiați cu care te-ai întâlnit relativ frecvent. Îi cunoști dintotdeauna. În grupa noastră C, fetele erau mai numeroase, inteligente și înzestrate cu multă sensibilitate feminină. Aș menționa pe Adriana (viitoarea soție a lui Eugen Simion), două Georgete, Viorica, Ernesta, Tureanu, Craioveanu, Bogatoni, frumoasa Sisi și doamnele Mihai și Goga. Toate au făcut carieră didactică, bune profesoare în învățământul superior sau mediu. Dintre cei cinci băieți ai grupei, doi aveau nume așa de... pitorești, încât, la strigarea catalogului, la două tinere asistente li se înroșeau obrajii instantaneu. Unul mai ales, C. Bucă, „inspira” poezii de ocazie, care mângăleau pereții toaletelor facultății cu versuri nătânge. Acesta era colectivul în care ne-am petrecut cei mai frumoși ani ai primei noastre tinereți. Majoritatea eram căminiști. Am locuit în aceeași cameră, la căminul „Matei Basarab”, cu arădeanul Nicolae Corbeanu, care, după stagiul obligatoriu la diverse școli satești, a ajuns lector la Universitatea din Timișoara. Dar... a ales libertatea (cum se spunea în epocă), emigrând în R.F. Germania, unde, vreme de vreo treizeci de ani, a fost redactor la postul de radio „Deutsche Welle”. A scris și o carte, *Amintirile unui laș*, comentată de Eugen Simion, profitabil pentru

noi toți colegii lui. În camera noastră de la etajul III din corpul D, mai locuia și Marcovici Savel de la Galați, care pretindea că e rudă cu Arta Florescu. Ne promitea mereu invitații la spectacole, dar, bineînțeles, nu se ținea niciodată de cuvânt. Era un băiat bun, dar și un mare mincinos, fapt pentru care o dată l-am pedepsit crunt. Mai era cu noi în cameră și teleormăneanul Alexandru Mardale, care, în chiar ziua morții lui Stalin mi-a spart capul. Ne-am hârjonit printre paturi și m-a dat cu capul de calorifer. Pentru că sângeram abundent, colegii au adus făină de la cantină și m-au oblojit. M-au dus la policlinica studentescă de pe strada Doamnei, mi s-au pus câteva copci, și capul mi-a fost înfășurat într-un imens bandaj. Așa am apărut în amfiteatrul B.C.U., unde, împreună cu toți colegii din anul I, aveam un curs de marxism-leninism. O profesoară de la Istorie a apărut la catedră și, printre lacrimi, ne-a spus: „A murit tovarășul Stalin”. Cursul a fost anulat. Colegele noastre, Aretia (viitoarea soție a temutului secretar U.T.M., Constantin Fulgeanu) și prietena ei, Ligia, veniseră îmbrăcate în haine de doliu, pe care le-au purtat pe toată perioada funeraliilor de la Moscova ale „genialului conducător”. În volumul *În ariergarda avangardei* (2012), profesorul consemnează jelaniile celor două îndoliate din holul facultății.

Eugen Simion locuia, de voie-de nevoie, într-o cameră de deasupra restaurantului Capșa. Am înțeles că acolo îl acceptaseră câțiva prieteni ploieșteni. Avea o situație aparte, apreciată de colegele noastre, pentru că, indubitabil, el era iubit de fete – ca într-un vers călinescian – și chiar disputat. Avea înfățișarea unui flăcău de la munte, cu gâtul lung și fața ovală, cu o fizionomie bărbătească, bine configurată. Tânărul student nu-și reprima bucuriile/plăcerile lumești. Mi-a rămas pe retină o imagine cu el în fața unei colege: sfios, i-a șoptit ceva cu o discreție inocentă. (Profesorul a rămas toată viața un cavaler al discreției). La sfârșit zâmbetul său abia schițat era un semn că propunerea îi fusese acceptată. În *Scritori români de azi*, criticul relata cum adolescentul cu șapca prea mare de la Liceul „Sfinții Petru și Pavel” din Ploiești îl privea de departe pe Nichita Stănescu (Grasul), care „avea succes pe toate planurile”, urmat fiind zilnic, „ca o umbră” de către o fată. *Mutatis mutandis*, cu aceeași curiozitate observam și eu, întâmplător, colegul de grupă. În ultimul an de facultate, l-a câștigat definitiv Adriana (Diana) Manea, o întruchipare a bunătății – cum s-a dovedit ulterior – de o devoțiune fără margini. Undeva, Eugen Simion vorbește de bunătatea inteligenței, dar și (cu referință la Dostoievski) de bunătatea frumuseții. S-au căsătorit la 25 mai 1957, exact în ziua când colegul nostru, încă student, împlinea 24 de ani. I-a

stat alături întreaga viață, oferindu-i cu decență și iubire, liniștea familială atât de necesară tânărului care, în ciuda condițiilor grele, politico-sociale și a dificultăților materiale de fiecare zi, cu o voință ne-strămutată, tindea să-și disciplineze scrisul și să devină critic literar. Curând avea să vină pe lume fetița lor, Mihaela, care le-a augmentat responsabilitățile, dar le-a și luminat viața.

În primul an de facultate (1952–1953) și ulterior, erau lipsuri mari și mai toți colegii eram îmbrăcați la fel, adică prost. Cu ocazia Festivalului Internațional al Tineretului și Studenților din vara anului 1953, organizatorii au selectat câțiva colegi din anul nostru (nimeni din grupa C) pentru a forma echipa care să reprezinte oficial tineretul român la Festival. Constatându-se starea jalnică a îmbrăcăminții lor, s-au confecționat costume noi de culoare bej pentru toată delegația studentescă. Prietenul nostru Mircea Mitran a căpătat un asemenea costum pe care l-a frecat pe băncile facultății până s-a rupt în coate. Când ne-am întors de la convocarea militară de la Călărași, am putut urmări pe Petru Dumitriu, îmbrăcat într-un frac roșu, conferențiind, în franceză, engleză sau germană, la Opera Română, despre pace și prietenie între tinerii de pretutindeni. Am ascultat-o și pe Maria Banuș declamând poezii angajante din volumul, tipărit în 1955, cu titlul *Ție-ți vorbesc, Americă!*.

Din punct de vedere al cadrelor didactice, Catedra de Literatură Română încă mai resimțea șocul înlăturării din facultate a lui G. Călinescu de către echipa dentistului Ion Vitner. George Ivașcu și Al. Piru vor reveni la catedră de-abia peste câțiva ani, restabilind normalitatea valorilor. Ei au impus o nouă programă analitică, înlocuind-o pe cea din 1952, publicată – incredibil – în primul număr al revistei Institutului, „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”, fără știința și acordul lui Călinescu. Generația noastră a prins, de altfel, toate „reformele” perioadei comuniste, inclusiv programa analitică catastrofală din 1952, amputându-se tot ce ținea de sentimentul național și de valorile autentice, îndeosebi din perioada interbelică. Salvarea noastră au fost câțiva tineri asistenți care ne conduceau seminariile: Dumitru Micu, Dimitrie Păcuraru, Paul Georgescu ș.a. Ei lăsau de o parte litera cursului, cu excesele „proletarizării” literaturii române, prin importanța acordată versurilor lui Theodor Neculuță sau Ion Păun-Pincio, dar și cu falsele interpretări ale creației lui M. Eminescu, insistându-se, de pildă, asupra poeziei *Viața*, cu figura tinerei „proletare” cusătorese. La seminarii se proceda la analize pe text și se încerca și o viziune de ansamblu a operei marilor scriitori, cu evoluția lor în cadrul curentelor

literare cunoscute din marile sinteze ale lui E. Lovinescu sau G. Călinescu, deși modernismul lovinescian era combătut de ideologii regimului, iar *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* era interzisă. Totuși studenții o consultau, cu complicitatea bibliotecarelor. Odată o tânără brunetă de la Biblioteca facultății mi-a împrumutat, pentru o seară, *Istoria...* lui G. Călinescu. Am fost turnat și am fost chemați amândoi la decanat și aspru muștrați de Mitu Grossu, care avea o funcție politică la partid. Discuțiile din seminar erau vii și interesante. În grupa C, liderul nostru era Eugen Simion, care excela îndeosebi în critica poeziei. Mărturii ulterioare au atestat atracția, încă din anii de liceu, pentru creația poetică a lui Blaga, încercând chiar să scrie versuri în maniera lui. În primii ani de facultate îi citea *Trilogiile*, avea o discuție cu Tudor Vianu despre filosofia lui Blaga, pe care, de altfel, îl vizitează la Cluj cu ocazia unei excursii studentești. Erau anii acumulărilor și recursul la „eseistica” lui Blaga era un început fericit pentru cristalizarea limbajului critic inconfundabil, de mai târziu, al lui Eugen Simion. Nu ascund că eram oarecum intrigat că el venea mereu cu ceva nou, cu o carte pe care noi ceilalți nu o cunoșteam. Spirit iscoditor, colegul nostru scormonea prin fondurile bibliotecii și descoperea câte ceva interesant, cărțile noi de critică fiind în acea perioadă o raritate. După 1948 editurile au fost reorganizate, practic desființate, inclusiv Editura Fundațiilor Regale condusă de Al. Rosetti. La un moment dat dominantă era una singură: Editura de Stat, condusă de A. Toma. De-abia mai târziu au apărut E.S.P.L.A. și Editura Tineretului. O editură cu activitate mai largă era „Cartea Rusă”, care, peste câțiva ani, într-o noapte, a dispărut brutal cu clădire cu tot, până dimineața pe esplanada pe care era situată, vizavi de Casa Armatei, fiind plantate flori proaspete. Revenind la cărțile achiziționate de Eugen Simion, de curând am aflat că volumele pe care le găsea interesante le xeroxa pe sume modice la Institutul de Arhitectură de peste drum de facultate. La fel va proceda, ulterior, cu cărțile franțuzești împrumutate lui de Ov. S. Crohmălniceanu.

Nu existau viitoarele cenacluri literare, conduse de Eugen Simion sau Nicolae Manolescu. Fiecare aspirant la un debut literar ducea o cursă pe cont propriu. Îl ascultam în holul facultății pe Nichita Stănescu recitând poezii din Ion Barbu, ori, la căminul Matei Voievod, îl auzeam pe Vasile Rebreanu debitând pagini de proză din Urmuz: „Duduia du-duia dulce...”. Nu în ultimul rând, Eugen Simion își afirma hotărât crezul de a deveni critic literar. Într-un caiet de mărturisiri colegiale al Nataliei Pătarău, el nota sec: „Vreau să devin critic literar”.

O singură satisfacție deplină aveam, înghesuindu-ne cu toții la cursurile profesorului Tudor Vianu care ne deschidea ochii și sufletul spre valorile literaturii universale. Omul care studiasse și își luase doctoratul la Tübingen (Germania), cu profesorul Karl Groos, – un psiholog în axiologie – oficia în fața studenților ritualul unui clasicist, cuplat la izvoarele culturii germane, admirator al lui Hegel și Goethe și autor al unei *Estetici* (I–II, 1934–1936), citată și de G. Călinescu. Exemplar ne apare volumul din 1941, *Arta prozatorilor români*, punct de reper în dezvoltarea stilisticii la noi. Eugen Simion consideră pe bună dreptate că modelul impus de Tudor Vianu a fecundat critica literară, în descendența lui Leo Spitzer, dar și ca urmare – după părerea mea – a filosofului de la Tübingen, Karl Groos, care evolua pe itinerariile axiologiei, stilisticii, fenomenologiei.

Eugen Simion a reușit, în condiții vitrege, fiind practic șomer, să publice primele articole. Dintre ele, unul intitulat *Caiete eminesciene*, apărut în 1958, în „Tribuna”, a fost citit de Tudor Vianu. Întâlnindu-l pe strada Edgar Quinet, profesorul i-a adresat câteva cuvinte pe care tânărul absolvent din 1957 nu le-a uitat niciodată: „Am observat, tinere, că vrei să faci critică literară, nu știi că genul critic aparține liberalismului burghez?” Observația, fără a fi deloc ambiguă, o interpretez – psihologic vorbind – ca o manieră de a-l șoca, întărindu-i voința de afirmare. Eugen Simion consemnează peremptoriu: „Poate că atunci m-am decis definitiv pentru critica literară. Amintirea lui a rămas luminoasă. L-am respectat enorm și pot spune chiar că l-am iubit, spiritual vorbind, pe acest om prob care prelungea într-o universitate proletară înălțimea și stilul maiorescian. Timp de cinci ani l-am avut profesor și, dacă este ceva de capul meu, îi datorez mult lui Tudor Vianu”. Ți-aduci aminte, stimate coleg de grupă, că profesorul nostru de literatură universală ne întreba adeseori, la examene sau la consultații, dacă am citit *Biblia*? Discuția viza nu numai operele care aveau la bază cartea sfântă, dar era și o aluzie la harul divin al literaturii și creatorilor ei. Subiectul era, oricum, cel puțin incomod pentru ideologia ateistă oficială.

Mult mai organizați erau lingviștii, conduși de profesorii Iorgu Iordan, Alexandru Rosetti și Alexandru Graur. Am avut parte de câțiva asistenți foarte bine pregătiți (Grigore Brâncuș, Florica Dimitrescu, Valeria Guțu), care transformau seminariile în discuții foarte atractive. Așa se face că, deși venisem de la Craiova ca „poet”, publicând în presa locală câteva versuri, am fost atras de studiul mai aprofundat al limbii române. Catedra de Limba Română organizase câteva cercuri științifice studen-

țești unde te puteai afirma. Tânăra noastră asistentă, Florica Dimitrescu, m-a dus la un asemenea cerc. Am pregătit și o comunicare, intitulată *G. Ibrăileanu despre limbă și stil*. În după-amiaza când am prezentat referatul, s-a întâmplat să fie de față Al. Rosetti. Spre surprinderea mea, doamna asistentă m-a anunțat a doua zi că, la ora prânzului, trebuie să merg la Casa Universitarilor, unde mă aștepta profesorul. Pentru că nu aveam o cravată, mi-a împrumutat una de la soțul său, Alexandru Niculescu. Discuția s-a axat, după câteva precizări privindu-l pe Ibrăileanu, pe trăsături ale limbii vorbite în locul meu de baștină, un sat pe malul drept al Oltului din fostul județ Romanați, gard în gard cu cetatea Romula. Al. Rosetti s-a arătat interesat și de zestrea folclorică din regiune. I-am precizat că la noi predomină poveștile și poezia obiceiurilor de Crăciun și Anul Nou. S-a bucurat când i-am spus că i-am citit studiul *Colindele religioase la români*, prezentat în 1920 într-o ședință a Academiei Române, cu sprijinul lui Ovid Densusianu. Acesta a fost momentul când am decis să mă ocup de stilistică. Acum drumurile mele și ale lui Eugen Simion s-au despărțit. Eu am făcut un compromis între fumurile mele poetice și știința limbii, iar el și-a continuat, obstinant, drumul spre afirmare în critica literară. M-am apropiat de Iorgu Iordan, care, în preocupările sale de romanistică, ne predă ore de limbă spaniolă. La un examen, am răspuns așa de bine încât a devenit bănuitor. M-a pus și am mai tras un bilet, dar și fragmentul – de fapt un proverb spaniol – l-am tradus fără dificultate. Mi-a dat calificativul „foarte bine” și m-a invitat la el acasă, pe strada Schitu Măgureanu, vizavi de Cișmigiu. Profesorul, după ce m-a chestionat despre cunoștințele mele de limbă străină, mi-a povestit despre condițiile pline de lipsuri materiale, în care a trebuit să învețe și să se afirme în timpul și după primul război mondial. Nici acum nu-mi este clar de ce mi-a destăinuit aspecte atât de personale din tinerețea sa. Bănuiesc că m-a văzut îmbrăcat în haine așa de ponosite și voia să mă încurajeze, în eforturile mele de supraviețuire. Iorgu Iordan se trăgea dintr-o familie modestă, grădinari bulgari, ambii părinți fiind analfabeți. Are dreptate Eugen Simion când afirmă că intelectualitatea românească are puternice rădăcini rurale și că „lumea culturii este aceea a spiritului care poate apărea de oriunde”. Colegul meu de grupă îl aprecia și el foarte mult pe Iorgu Iordan, pentru caracterul său și pentru calitățile lui de dascăl. În finalul discuției din Schitu Măgureanu, mi-a oferit o carte în limba rusă, *Studii despre istoria limbii spaniole*, pe care romanistul Vinogradov i-o dăduse cu dedicație în 1946, pe când era ambasadorul României la Moscova.

Lucrarea mea de licență, *Infinitivul substantivat în limba română. Valențe stilistice*, a fost condusă de profesorul Iorgu Iordan, fiind apreciată cu nota maximă. Nu în ultimul rând, trebuie să evoc aici, dintre lingviști, figura lui Alexandru Graur care ne preda, în amfiteatrul de la Rectorat III, un curs de *Lingvistică generală*, pe care nimeni nu l-a mai repetat. Era o deschidere culturală extraordinară spre filosofia limbii, pe care am mai întâlnit-o doar la profesorul Eugeniu Coșeriu, în prelegerile sale de la Universitatea din Tübingen. Când a publicat lucrarea despre fondul principal de cuvinte i-am propus să întreprind o cercetare de gramatică istorică pe baza vocabularului de bază al limbii române. Am format un colectiv cu Georgeta Curelaru, Ion Dănăilă, Gheorghe Ciompec. Profesorul Alexandru Graur a fost de acord, ne-a făcut adresă către Biblioteca Academiei Române, pentru obținerea permiselor necesare, ne-a alcătuit o bibliografie critică și, în câteva luni, am realizat o lucrare cu evoluția formelor a câtorva sute de cuvinte. Am scris o prefață în care explicam că studiul este destinat studenților pentru a le ușura munca la examenul dificil de gramatică istorică cu Dimitrie Macrea. Toți știam de modul cum a ajuns la București lectorul clujean. În 1952, când generația noastră a intrat în facultate, fuseseră înlăturați de la catedrele lor Al. Rosetti și Al. Graur, pe motive politice, probabil pentru lipsă de entuziasm în aplicarea tezelor staliniste în materie de lingvistică. Dimitrie Macrea, un bun dialectolog, trebuia să umple un gol. A fost făcut repede profesor, cumulând mai multe funcții: la catedră, în cercetare și la revistele lingvistice de specialitate. Așa s-ar explica idiosincraziile studenților față de materia predată de Dimitrie Macrea. Am fost felicitați. Ni s-a spus însă că lucrarea nu poate fi pusă la dispoziția studenților, prin multiplicare, cum cerusem noi, pentru că fiecare student trebuie să facă ceea ce am făcut noi, adică să învețe să consulte dicționarele și alte instrumente de lucru. La orele de consultație, îmi oferise câteva lucrări ale Domniei Sale din anii '30, cu titlul generic: *Mélanges linguistiques*. La terminarea facultății, profesorul Alexandru Graur m-a propus pentru un post de cercetător la Academia Română. Toată lumea credea că voi ajunge la Institutul de Lingvistică, dar sorții au decis să fiu încadrat la Institutul de Istorie Literară și Folclor. Se pare că un cuvânt de spus a avut secretarul științific al Institutului, I. C. Chițimia, în ultimii ani de facultate, eu participând la un cerc de folclor, inițiat și condus de el.

Nu aveam o locuință, un timp fiind nevoit să rămân la căminul „Matei Voievod”. Dar eram un norocos, pentru că, de la 1 septembrie 1957, aveam un post de cercetător ajutor (sau stagiatar) cu un sala-

riu mic de 735 lei. Totuși, șeful nostru de promoție, Eugen Simion, fusese repartizat într-un sat uitat de lume din Dobrogea. Se făcuse o mare nedreptate. Peste generația noastră își pusese tragic amprenta evenimentele din 1956, ca urmare a Revoluției din Ungaria. Nu vreau să reiau, în aceste pagini dedicate unei frumoase aniversări, toate mizeriile vieții din acele zile și săptămâni de desfășurări dramatice pentru unii colegi ai noștri. Le-a povestit, în toată absurditatea lor, însuși Eugen Simion în memoriile / interviurile sale. În toamna anului 1956, când a avut loc adunarea de pomină de la căminul „Matei Voievod”, care a declanșat anchete, arestări, condamnări publice și un proces în Tribunalul Militar, eu am scăpat ca prin urechile acului. În zilele cu pricina, am fost chemat în provincie să-mi schimb buletinul de identitate. Discuțiile îngrijorate ale colegilor mei despre ceea ce se întâmpla în țara vecină – în lipsa oricăror informații oficiale – s-au ținut într-o cameră de la căminul „Matei Voievod”, vecină cu camera mea, așa încât, dacă n-aș fi fost plecat, aș fi fost și eu acolo. Am fost profund impresionat de suferințele colegilor mei și de excluderile din U.T.M., în ședințe obositoare care durau până în zori, cu consecințe grave în anii ce au urmat. Eugen Simion, de pildă, a fost nevoit să șomeze câțiva ani, deși fusese angajat la 1 aprilie 1956, încă din facultate (singurul caz din anul nostru) în colectivul Eminescu al lui Perpessicius, la propunerea decanului Iorgu Iordan și cu referințe elogioase din partea lui Al. Balaci, N. N. Condeescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Dumitru Micu. Dar fondul nescryptic din care era plătit a fost suprimat, cercetătorii rămânând fără salarii. De abia în 1962, situația lui materială se va ameliora când va fi angajat redactor la „România literară”. Va urma chemarea, din 1963, la Catedra de Literatură Română de la facultate, de către George Ivașcu. Se pune astfel capăt unei perioade de coșmar din viața lui Eugen Simion. Numai caracterul său puternic și o voință inbranlabilă de a se afirma l-au ajutat să treacă peste toate umilințele, presiunile psihologice devastatoare, turnătoriile murdare ale unor colegi, pentru că s-a întâmplat să fie într-o cameră de cămin în 1956, sau să fie martor al apărării profesorului său de italiană, D. D. Panaitescu (fiul lui Perpessicius) arestat abuziv, deși fusese sfătuit de un profesor, secretar de partid al facultății, să nu se prezinte la proces.

În mai multe rânduri, Eugen Simion a afirmat: „Scrisul m-a salvat”. Aș adăuga, cu tot atâta îndreptățire, și rolul benefic al prietenilor sale. Se simțea bine între comilitoni, nu amici, pentru că nu-i plăcea trănțăneala. În ultimii ani ai facultății, l-am văzut tot mai des în preajma lui Nichita Stănescu, colegul

său de liceu de la Ploiești, sau a lui Matei Călinescu, la rândul său prieten cu Ionel Vianu. Generalizând, cred că întreaga noastră generație, născută în 1933, a fost marcată de un semn ceresc. Totuși, 33 este vârsta lui Cristos. Deși nu am încredere în ghicitorile numerologice, am citit mai demult ceva care mi-a plăcut. Reproduc din memorie: „trei este un simbol universal al hierofaniei. Tradiția pitagoreică a consacrat cifra trei ca pe o imagine a totalității și a perfecțiunii. Sf. Augustin vedea în această cifră un simbol al spiritului, opus cifrei patru – emblema a materiei. S-a postulat, în culturile arhaice sau moderne, structura trinară a sacrului, ridicând cifra trei la rangul de cheie a misterului lumii. În spiritualitatea românească, trei, numărul ciobanilor minoritari, simbolizează un *modus vivendi* specific, aflat sub semnul armoniei cosmice și al contemplației”. Nu cred a greși prea mult dacă, în cazul lui Eugen Simion, văd o filiație între valențele generației și acea „încredere stranie în destinul” său. Una din îngrijorările care revine mereu în însemnările din ultimul timp este teama de singurătate. Strigătul de copil disperat – la patru ani – de a nu rămâne „singur și neajutorat pe lume”, i-a rămas în străfundurile conștiinței. De aici, poate, rolul privilegiat pe care îl acordă familiei, văzută în sensul religiei creștine. „Mi-am iubit enorm tatăl”, mărturisește Eugen Simion, polemizând cu Sartre pe ideea „paternității putrede”, dar și cu Barthes pentru sintagma „tatăl castrator”. Conștiința sa a reacționat nu numai în perioada când era un „adolescent vulnerabil și singular”, ci și relativ recent, într-o carte de interviuri cu Andrei Grigor, discutând despre „răul din inima singurătății”. El care, în timpul regimului totalitar, a scris despre multe, foarte multe cărți, câteva decenii la rând, încercând să fie drept, trecând peste micile incidente, străduindu-se să fie „de partea binelui într-un sistem politic represiv”, după 1990, a descoperit că „vestita comunitate scriitoricească se destramă în grupuri de interese”. Răul colectiv, care „însingurează individul”, „eu l-am trăit și-l trăiesc, în continuare, pe pielea mea. Când mi-am dat seama, în 1990, cam cum stăm cu prietenia și respectul în viața literară, am părăsit-o.” Ajutorul divin a venit tot din interiorul familiei. Fiica sa, Mihaela Constantinescu, anglicistă, profesor dr. la Facultatea de Litere, la științele comunicării, a adus pe lume doi îngerași, Sonia și Diana care îl atrag mai tot timpul pe bunicul în jocurile lor, făcându-l să uite de toate fantezmele singurătății.

Dar să revenim. Soarta a vrut ca drumurile noastre să se intersecteze din nou. Eugen Simion era în colectivul Eminescu al lui Perpessicius. Printr-un joc al sorții, ajunseseam, în împrejurările arătate mai

înainte, la Institutul lui G. Călinescu. Îl văzusem prima oară ținând o conferință despre L. N. Tolstoi, în primăvara anului 1957, în amfiteatrul de la Rectorat III. M-a impresionat profund. Parcă mi s-a luat o pânză de pe ochi. De acum încolo, în textele literare căutam înțelesurile mai adânci, de dincolo de cuvinte. O cascadă de sintagme memorabile, cu relaționări surprinzătoare, se rostogolea peste tinerii audienți. Mulți ani la rând repetam o frază ce mi s-a întipărit în minte, cu modulațiile vocii profesorului: „Anna Karenina este gravidă... de universalitate”. Eugen Simion menționează de mai multe ori figura „luminoasă și stabilizatoare” a lui Perpessicius, un om din „vechea generație”, admirabil, care-l adusesse alături de el, pentru a fi ajutat la continuarea ediției Eminescu la care lucra încă din anul când noi abia ne nășteam: 1933. Curioasă coincidență! Mă bucuram sincer când îmi vedeam colegul de grupă trudind, în sălile Bibliotecii Academiei, pe manuscrisele eminesciene. Mărturisesc că am aflat mult mai târziu de dificultățile financiare umilitoare prin care treceau membrii colectivului. La Institut, primele contacte cu G. Călinescu, în ședințele de sâmbăta („ca la *Junimea*”) mi-au indus un puternic sentiment de frică, „abisală”, cum ar zice profesorul Eugen Simion. Am scris undeva că atmosfera cu care luam contact, în toamna anului 1957, era total diferită de cea cunoscută de mine în timpul anilor de facultate ori din presa timpului. Institutul era o insulă în critica și istoria literară românească.

Generosul Perpessicius a fost chemat de G. Călinescu, în toamna anului 1958, să vină alături de el. Activitatea din Institut era complexă. Se desfășura după reguli stricte, într-o perfectă disciplină. Se discutau, în plenul ședințelor săptămânale, lucrările din planul științific, însoțite de referate amănunțite. Era un adevărat regal să asculți cele două mari personalități ale epocii interbelice. Un „critic artist”, un „impresionist” cu un „stil lipsit de brutalitate” (Perpessicius) și un spirit insurgent, „impredictibil”, conducând împreună discuțiile despre studiile de folclor, Al. Odobescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Liviu Rebreanu, dar și despre Prosper Mérimée, Schiller, Esenin. Nu lipseau nici lucrările despre scriitorii contemporani: poezii Nicolae Labiș, Ion Horea, Al. Andrițoiu, Mihaela Dragomir, prozatorii Petru Dumitriu, Marin Preda, și chiar criticul Ov. S. Crohmălniceanu. De mare atracție se bucurau lecturile din clasicii literaturii universale. G. Călinescu ne declama din Charles Baudelaire (*Chant d'automne* și *Le Soleil*), din Eminescu (*Pe lângă plopii fără soț*, *Ce e amorul?*) sau din I. L. Caragiale („breviarul de estetică”, din *Notițe și fragmente literare*, cu *Sonata lunii*, sau adaptarea *Broasca mi-*

munată). Perpessicius se supunea tradiției și ne citea și el din Racine, Lamartine și Eminescu (*Glossa*). Am reținut, în procesul-verbal din 10 ianuarie 1959, și o mărturisire a sa: „Ce prefer eu din Eminescu sunt mai mult poeziile gnomice, de tip goethean, care spun ceva despre lume”. Ultima mențiune a lui Perpessicius în caietele de procese-verbale este din 10 octombrie 1959, când participă la discuțiile animate despre o lucrare, *Prosper Mérimée*, de Liliana Fischer. Din perioada la care ne referim, mi-a atras atenția și o însemnare din 4 aprilie 1959: „Acad. G. Călinescu dă unele lămuriri despre referatele tovarășilor Dumitru Micu și Eugen Simion, care vor fi citite într-una din următoarele ședințe”. Lucrul nu s-a întâmplat. Am întrebat, anul trecut, pe Dumitru Micu, care mi-a spus că referatele se refereau la o antologie de folclor. Profesorul Eugen Simion își aducea aminte că referatele le-au fost cerute de Elena Purica, secretara *Subsecției de literatură*. Să fi fost propuși de Perpessicius? E o enigmă! După cum tot un mister a rămas pentru mine plecarea din Institut a șefului de sector, D. Panaitescu-Perpessicius. Mai ales că se rezolvase și problema drepturilor de autor la ediția Eminescu și, temporar, a plății colectivului de cercetare pe care îl înființase. Este adevărat că l-am auzit de câteva ori pe directorul Institutului ricanând: „el e editorul, eu sunt criticul!” Sigur este că G. Călinescu știa cine este Eugen Simion, care mi-a mărturisit, de curând, că adevăratul

Iurie Platon. *Reminiscențe*, porțelan,
750×350×300 mm, 1995

său debut este un articol despre *Scrinul negru*, ca o reacție la o părere nefavorabilă, exprimată de Marin Preda! De la Călinescu, tânărul critic va învăța exemplar și „lecția narațiunii de idei”.

Oricum, Eugen Simion a străbătut cu demnitate o perioadă „deșertică” (1957–1962) și a avut puterea intelectuală de a încheia ucenicia alături de Perpessicius printr-un studiu despre proza lui Eminescu, cartea sa de debut. După ce coșmarul s-a terminat și a intrat în redacția „României literare” și, apoi, cadru didactic la facultate, cărțile au venit singure spre el, „se impun, se cer scrise”, după cum preciza, încă din 2004, în interviurile exemplare acordate lui Andrei Grigor. Rememorând anii de facultate, mi se pare că tot ce a realizat mai de seamă se afla preexistent în „codul genetic” al tânărului Eugen Simion. El dovedea o precocitate și o forță de afirmare care m-au surprins întotdeauna. Observam la el o încordare teleologică, o ambiție, un orgoliu – pe care și-l recunoaște singur – care s-a reconvertit într-o *mistică a cărții*. Cum putem explica, altfel, implicarea sa decisivă în elaborarea *Dicționarului General al Literaturii Române* sau în apariția celor 150 de volume „Pleiade” cu scriitorii clasici și contemporani români. Dacă vrei să fii prieten cu el, trebuie să scrii o carte bună. Volumele despre „critica diarismului” își au originile în propriile pagini de jurnal intim din tinerețe, din care a ieșit acea unică operă, *Timpul trăirii, timpul mărturisirii* (1977), cu referințe memorabile la „doi români care au cucerit Parisul”: Eugen Ionescu și Emil Cioran. În 2011 părea oarecum surprins de o informație a lui Andrei Grigor că tinerii preferă tocmai literatura confesivă. Eugen Simion a debutat jurnalist în „Tribuna” cu *Caietele lui Eminescu*. Pentru mine este clar că de aici se trage ideea sa, reactivată de o scrisoare a lui Noica, de a publica seria de 38 de volume a manuscriselor lui Eminescu. Îi spunea odată Patriarhului că ar vrea să se prezinte în fața Mântuitorului cu aceste cărți în brațe. Eugen Simion are, indubitabil, vocația edificării în propria operă.

În mai multe rânduri, profesorul Eugen Simion evocă o părere a lui Cioran cum că bătrânețea este cea mai mare rușine a omului. El însă vine dintr-o familie de nonagenari și declară cu îndreptățire: „Nu m-am gândit până acum la rușinea care mă așteaptă”. La frumoasa vârstă la care a ajuns, descifrând în planeta lui de tânăr însemnele longevității, îi urez sănătate și putere de muncă, să acceadă cât mai des la starea de contemplație. Mai are multe de spus în critica românească, chiar dacă ar trebui să o reinventeze. Tinerii au avut și au mereu nevoie de modele. Și unul dintre ele este sigur „modelul Eugen Simion” care nu a abdicat niciodată de la credința în „bine, frumos și adevăr”.